

2020
SANSKRIT
[HONOURS]
Paper : III

Full Marks : 100

Time : 4 Hours

*The figures in the right-hand margin indicate marks.**Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.*1. Answer any **five** questions: 1×5=5

যে-কোনো পাঁচটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

a) Fill in the blank:

শূন্যস্থান পূরণ কর :

एकस्मिन् धर्मिणि विरुद्धनानाधर्मवैशिष्ट्याबगाहि ज्ञानं
_____।

b) Name an Āstika Darśana who does not admit God.

একটি আস্তিক দর্শনের নাম লেখ যে ঈশ্বর স্বীকার করে না।

c) What are the उपायचतुष्टयः?

উপায়চতুষ্টয় কি কি ?

d) Mention two निमित्तकारणः of घट.

ঘটের দুটি নিমিত্তকারণের নাম বল।

e) Write the meaning of the word 'आखण्डलसूनुः' found in Kirātārjunīyaṃ, Canto 1.

'কিরাতার্জুনীয়ম্'-এর প্রথম সর্গে 'আখণ্ডলসূনুঃ' শব্দটির অর্থ লেখ।

f) What is the magnitude of जीवात्मा?

জীবাত্ত্মার পরিমাণ কিরূপ?

g) Why is the word 'नियत' added in the definition of कारण?

কারণের লক্ষণে 'নিয়ত' কথাটি কেন যুক্ত করা হয়েছে?

h) How many प्रमाणः are recognised in बौद्धदर्शन?

বৌদ্ধদর্শনে কটি প্রমাণ স্বীকৃত?

2. Answer any **ten** questions: 2×10=20

যে-কোনো দশটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

a) “निराश्रया हन्त ! हता मनस्विता”—Who said this? When and how मनस्विता is destroyed?

“নিরাশ্রয়া হন্ত ! হতা মনস্বিতা”—উক্তিটি কে করেছেন? কখন কিভাবে মনস্বিতা ধ্বংস হয়ে যায়?

b) What are the पञ्चमहाव्रत in जैनदर्शनम्?

জৈনদর্শনে পঞ্চমহাব্রত কি কি ?

c) Who is the founder of modern Nyāya School? Name a famous grantha composed by him.

নব্য ন্যায় মতের প্রতিষ্ঠাতা কে? তাঁর রচিত একটি বিখ্যাত গ্রন্থের নাম লেখ।

d) Mention different types of কর্মন্ ।

কর্মের বিভিন্ন প্রকার উল্লেখ কর।

e) Write the definition of विशेषः according to Annambhatta.

অন্নভট্টের অনুসরণে বিশেষের সংজ্ঞা লেখ।

f) Define अत्यन्ताभाव with example.

সোদাহরণ অত্যন্তাভাবের সংজ্ঞা দাও।

g) “जटाधरः सञ्जुहुधीह पावकम्”—Who said this and to whom? Explain the significance of the statement.

“जटाधरः सञ्जुहुधीह पावकम्”—কে, কাকে একথা বলেছেন? উক্তিটির তাৎপর্য ব্যাখ্যা কর।

h) Who are the authors of the following granthas?

নিম্নলিখিত গ্রন্থগুলির রচয়িতা কারা?

अर्थसंग्रहः, तर्कामृतः, मानमेयोदयः, न्यायरत्नमाला।

i) What are the नित्यद्रव्यs?

নিত্যদ্রব্যগুলি কি কি?

j) What is the definition of संशय according to Annambhatta?

অন্নভট্টের মতে সংশয়-এর লক্ষণ কী?

k) Mention one similarity and one dissimilarity between सांख्य and योग.

সাংখ্য ও যোগ-এর মধ্যে একটি মিল এবং একটি অমিল দেখাও।

l) What is meant by अर्थापत्ति according to मीमांसक?

মীমাংসক মতে অর্থাপত্তি বলতে কি বোঝায়?

3. Answer any **five** questions: 6×5=30

যে-কোনো পাঁচটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

a) Determine हेत्वाभासः (any **two**):

যে-কোনো দুটির हेत्वाभासः নির্ণয় কর :

i) तर्कसंग्रहः दुर्वोधः शास्त्रत्वात् ।

ii) गोः अश्वः गोत्वात् ।

iii) धपुष्पं सुरभि पुष्पत्वात् ।

iv) शब्दः अनित्यः अभिधेयत्वात्

b) Write a short note on मनः according to Annambhaṭṭa.

अन्नंभट्टेर मतानुसारे मनेर उपर संक्षिप्त टीका लेख।

c) Explain: अर्थापत्तिः of मीमांसादर्शनम् ।

व्याख्या कर : मीमांसादर्शन मते अर्थापत्ति।

d) Explain: “आकाङ्क्षा-योग्यता-सन्निधिश्च वाक्यार्थज्ञाने हेतुः”।

व्याख्या कर : “आकाङ्क्षा-योग्यता-सन्निधिश्च वाक्यार्थज्ञाने हेतुः”।

e) Discuss in brief, the त्रिरत्न of जैनदर्शन.

संक्षेपे जैनदर्शनैर त्रिरत्न सम्पर्के संक्षेपे आलोचना कर।

f) Explain: ‘संस्कारमात्रजन्यं ज्ञानं स्मृतिः’।

व्याख्या कर : ‘संस्कारमात्रजन्यं ज्ञानं स्मृतिः’।

g) Translate into Bengali or English of the following verse:

निम्लोक्त श्लोकटिर बांग्ला अथवा इंगराजीते अनुवाद कर :

भवादृशेषु प्रमदाजनोदितं भवत्यधिक्षेप इवानुशासनम् ।

तथापि बन्तुं व्यवसाययन्ति मां निरस्तनारीसमया दुराधयः ॥

h) Explain in Sanskrit language:

संस्कृतभाषाय व्याख्या कर :

बिहाय शान्तिं नृप! धाम तत्पुनः प्रसीद सन्धेहि बधाय विद्विषाम् ।

ब्रजन्तिशत्रून्वधूय निःस्पृहाः शमेन सिद्धिंमुनयो न भूभृतः ॥

4. Answer any **three** questions: 15×3=45

ये-कोनो तिनटि प्रश्नेर उत्तर दाओ :

a) Discuss सत्कार्यवादः according to सांख्यदर्शनम् ।

सांख्यदर्शन मते सत्कार्यवाद आलोचना कर।

b) Examine the definition of सामान्य formulated by Annambhaṭṭa and mention its varieties with suitable illustration.

अन्नंभट्टे प्रदत्त सामान्ये लक्षणटि विचार कर एवं तार विभागगुलि उदाहरणसह उल्लेख कर।

c) Give the summary of the speech of वनेचरः as found in the Kirātārjunīyaṃ Canto 1. What light does it throw on the character of the speaker?

किरातार्जुनीयम् महाकाव्ये प्रथम सर्गे उल्लिखित वनेचरे बक्तव्य संक्षेपे वर्णना कर। एर थेके वनेचरे चरित्रे ये विशेषत्वगुलि परिस्फुटित ह्ये उठेछे से विषये आलोकपात कर।

- d) What is meant by সন্নির্কর্ষ? Explain and illustrate different types of সন্নির্কর্ষ in প্রত্যক্ষ according to Annambhaṭṭa.

সন্নির্কর্ষ বলতে কি বোঝায়? অন্তঃভট্টের অনুসরণে প্রত্যক্ষ বিভিন্ন প্রকার সন্নির্কর্ষের উদাহরণ সহযোগে ব্যাখ্যা কর।

- e) Explain the concept of পুরুষ in সাংখ্যদর্শন. Discuss in this connection the validities for the existence of পুরুষ.

সাংখ্যদর্শনে পুরুষের স্বরূপ আলোচনা কর। এই প্রসঙ্গে পুরুষের অস্তিত্বের স্বপক্ষে যে সব যুক্তি দেওয়া হয়েছে তা বিবৃত কর।